

CIEPLICE

*„Nasze Cieplice w Karkonoszach leżą,
ucieszą wszystkich, co tutaj przybieżą.
Znajdziesz tu mnóstwo bezpiecznej przestrzeni,
którą każdy kuracjusz doceni.
Możesz tu mile spędzić wszystkie chwile,
usiąść na ławce pod drzewem,
i zachwycać się pięknym, ptasim śpiewem.
Życzliwi ludzie chodzą tu drogami,
młodzi i starsi, panowie z paniami.
Na terenie miasta, w parku czy przy bloku,
możesz się tu bawić do późnego zmroku.
Wszędzie jest bezpiecznie, wszędzie kolorowo,
na świeżym powietrzu odpoczniesz zdrowo”.*

Prawdopodobnie o istnieniu ciepłych źródeł wiedziało już słowiańskie plemię **Bobrzan**. W 990 roku książę Mieszko przyłączył Dolny Śląsk do Polsk. i Odkrycie tych źródeł zawdzięczamy jednak księciu **Bolesławowi Wysokiemu**, który w roku 1175 będąc w lasach zauważył zranionego jelenia, postanowił udać się za nim. Jeleń zniknął przy źródle. Od tego czasu wielu chorych odwiedzało to miejsce. W 1281 roku **książę Bernard ze Lwówka** podarował szpitalnemu zakonowi **joannitów** ze Strzegomia ciepłe źródło. (łac. **Calidus fons** – gorące źródło) W sto lat później, czyli w roku 1381 Cieplice kupił niemiecki rycerz **Gotsche Schoff**. W 1403 roku sprowadził on tutaj zakon **cystersów z Krzeszowa**, którym dał w opiekę jedno ze źródeł.

Na pamiątkę tego wydarzenia pod lipą na tyłach Kościoła zakopano dokument, który sprowadzonym z Krzeszowa czterem mnichom cystersom daje: *jedno z dwóch znanych źródeł (cieplejsze), folwark w Cieplicach, młyn w Malinniku wraz z lasem, wieś Wojcieszycę oraz swobodne połowy ryb w rzece Kamiennej*. Gdy drzewo zostało powalone przez wichurę, ustawiono tam figurę Trójcy Świętej. Od 1945r w klasztorze zamieszkują o. Pijarzy.

Ćwiczenia

- Wypisz z tekstu daty w porządku chronologicznym i podaj, który to wiek:

- Rozwiąż :

1.	2.	3.	4.

- Niemiecki rycerz, właściciel Cieplic (6 litera)
- Zakonnicy, którzy mieszkali w Cieplicach od 1403 roku (5 litera)
- Książę... ze Lwówka.(6 litera)
- Słowiańskie plemię żyjące nad Bobrem.(3 litera)

I. Kościół katolicki w Cieplicach

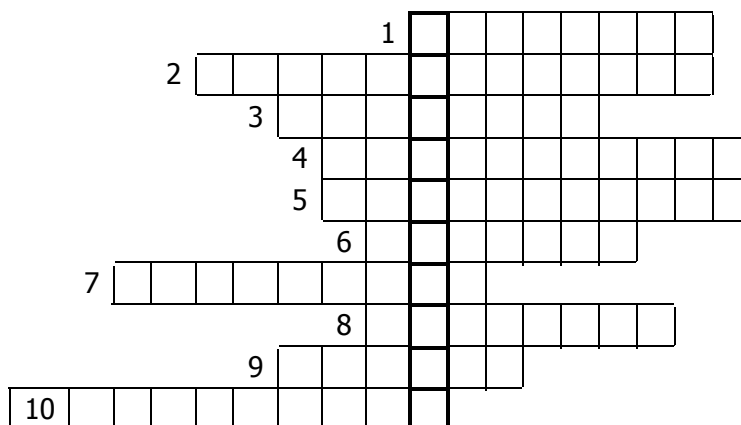
Jedną z najcenniejszych budowli Cieplic jest kościół katolicki pod wezwaniem Św. Jana Chrzciciela. Powstał on w latach 1712– 1714. Jego twórcą był jeleniogórski architekt Kasper Jentsch. **Kościół** zbudowany jest w stylu barokowym. Szczególnie cenny jest obraz w ołtarzu głównym Maria Królowa Niebios w otoczeniu świętych cysterskich, przypisywany M. L. Willmannowi. Powstał on w 1687 r. Ciekawostką jest opisanie numerkami wszystkich występujących na nim świętych. Lista numerów i imion postaci, pierwotnie stanowiąca część obrazu, została podczas dopasowywania go do ołtarza wycięta i umieszczono ją z tyłu, na ścianie prezbiterium. Autorem jego jest Michał Willmann. Po prawej stronie stoi piękna, złożona ambona, na której przedstawione są sceny z życia Jana Chrzciciela. Do kościoła przylega **klasztór**, w którym mieszkali cystersi do 1810 roku, obecnie mieszkają tu księża pijarzy. Na dziedzińcu przed kościołem znajduje się **kolumna**, na której stoi **św. Florian**– patrona strzegącego od ognia, ufundowana w 1712 r. przez Hansa Antona Schaffgotscha. Kościół i klasztor otoczony jest **murem**, są wmurowane tam kamienne **płyty nagrobne** rodziny Schaffgotschów sprowadzone z Radomia. Na plac kościelny można wejść przez **dzwonnice**– bramę, jest to wieża zbudowana w latach 1709– 1711.

Ćwiczenia

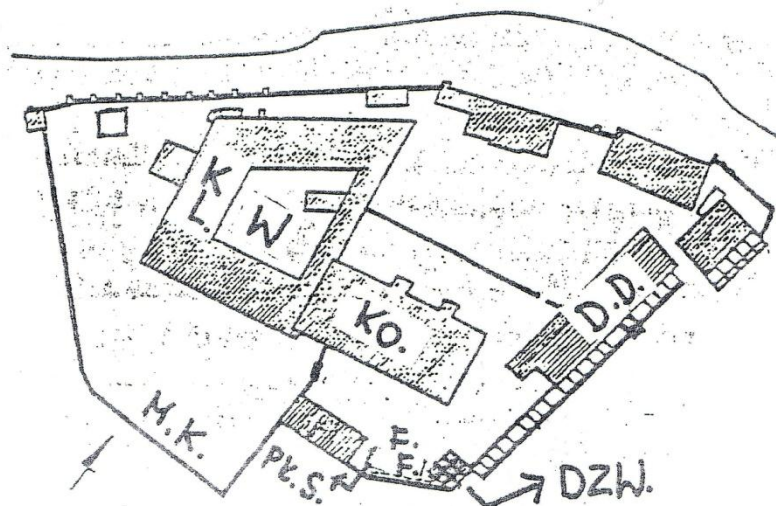
- Wypisz z tekstu daty w porządku chronologicznym, zapisz w systemie rzymskim i podaj, który to wiek:

- Rozwiąż krzyżówkę, a dowiesz się, jak brzmiała dawna nazwa Cieplic:

- zakonnicy, którzy mieszkali w Cieplicach od 1403 roku
- niemiecki rycerz, właściciel Cieplic
- książę, odkrywca cieplickich źródeł
- zakonnicy opiekujący się chorymi w szpitalach
- łacińska nazwa gorących źródeł
- imię księcia, który sprowadził joannitów do Cieplic
- główna siedziba cystersów na Dolnym Śląsku
- zakon działający w Cieplicach od 1281 roku
- słynęły z nich Cieplice
- słowiańskie plemię żyjące nad Bobrem

- Tak wygląda dawny klasztor cystersów „z lotu ptaka”. Ułóż legendę do mapki, korzystając z powyższego opisu. Wyszukaj w słowniku słowo **wirydarz** i zapisz wyjaśnienie.

LEGENDA:

KL.....
 MK.....
 KO.....
 DD.....
 PŁ. S.....
 FF.....
 DZW.....
 W..... Jest to

- Narysuj wybraną przez Ciebie postać z płyt nagrobnych Schaffgotschów

II. Długi Dom

Najstarszym budynkiem w Cieplicach jest Długi Dom. Zbudowali go cystersi w 1537 r., a 152 lata później czyli w roku 1689 przebudowano go gruntownie na nowoczesny dom dla kuracjuszy. Od 1833 r. Długi Dom był własnością rodziny Schaffgotschów, która tu właśnie zgromadziła swoją ogromną bibliotekę liczącą 80 tysięcy książek i największą w Europie kolekcję przyrodniczą, która liczyła:

- 3 tysiące gatunków ptaków,
- 300 gatunków kolibrów,
- muszle i owady
- oraz inne osobliwości, jak niezwykle cenne trofea z bitwy pod Wiedniem – w tym siodło Kara Mustafy (jeden z Schaffgotschów dowodził oddziałami króla Jana III Sobieskiego)

Przy ulicy Piotra Ściegiennego, nad rzeką Kamienną stoi pomnik św. Jana Nepomucena z 1712r. (męczennik tajemnicy spowiedzi). Ufundował go hrabia Schaffgotsch, na pamiątkę swego cudownego ocalenia. Otóż w 1712 roku most, przez który przejeżdżała hrabiowska karetą, wskutek wichury i burzy nagle zawalił się i tylko cud uchronił hrabiego przed porwaniem przez wezbrany nurt Kamiennej.

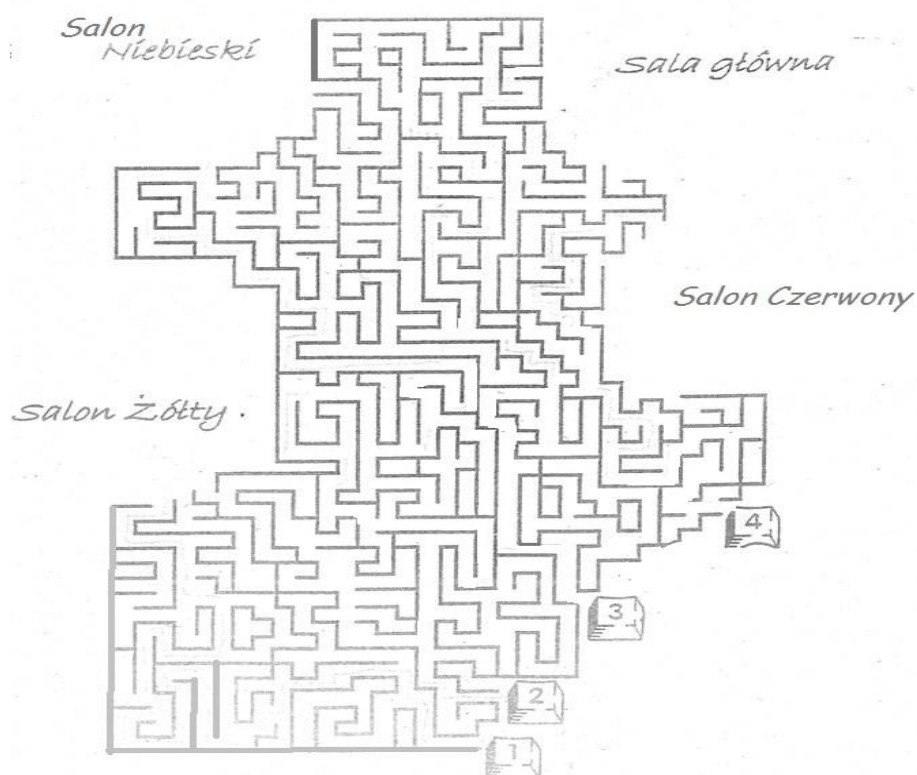
Ćwiczenia

- Dlaczego św. Jan Nepomucen został nazwany męczennikiem? (znajdź w encyklopedii)
-
- Przy jakiej ulicy znajduje się Długi Dom?
-
- Najstarszy budynek w Cieplicach to
- Wypisz z tekstu daty w porządku chronologicznym i podaj, który to wiek:

III. Pałac Schaffgotschów

Pałac położony jest w centrum miasta pomiędzy Placem Piastowskim a Parkiem Zdrojowym. Jest to największy budynek Cieplic, w którym mieszkała rodzina Schaffgotschów. W 1777 r. stary pałac spłonął. W latach 1784– 1788 wybudowano nowy pałac według projektu Jana Rudolfa z Opola. Schaffgotschowie mieszkali w nim do zakończenia II wojny światowej. Pałac ma kształt prostokąta o długości 82 m. Jest tu mnóstwo pomieszczeń i sal, na uwagę zasługuje sala główna - balowa, Salon Żółty, Czerwony, Niebieski, gdzie znajdują się bogato zdobione piece i zabytkowe meble. Na fasadzie frontowej ściany budynku wmurowana jest tarcza herbowa rodziny Schaffgotschów i orły piastowskie. Obecnie Pałac zajmuje Oddział Zamiejscowy Politechniki Wrocławskiej.

Ćwiczenie: Pomóż kolegom znaleźć drogę. Pogubili się w olbrzymim pałacu.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

IV. Sanatorium

Powszechnie panowała opinia przekazana już przez opisy XVI i XVII wieczne, że aby kuracja była skuteczna - trzeba "odsiedzieć" w wodzie co najmniej 100 godzin. Pobyt kuracjusza trwał przeciętnie miesiąc, a czas kąpieli stopniowo zwiększono, więc zaczynało od jednej godziny dziennie, a kończono - na sześciu. I to w wodzie o temperaturze 44 stopni Celsjusza. Nic więc dziwnego, że czasem ten i ów nie wytrzymał tej końskiej kuracji i umierał. Kroniki często notują takie wypadki. Z higieną też nie było wtedy najlepiej. Źródło bijące z naturalnej, głębokiej rozpadliny skalnej otoczone było drewnianą cembrowiną i obudowane kolistą sklepioną rotundą. Wyczerpywano jednak basen do dna i czyszczono zaledwie parę razy w roku. Poza tym... czyścił się sam przepływającą wodą. Jedynie w r. 1687 w czasie wizyty Marii Sobieskiej zrobiono wyłom od tej zasady i basen myto codziennie, wysypywano płatkami róży. Podczas kąpieli, jaką jej Królewska Mość raczyła brać 2 razy dziennie, przygrywała jej orkiestra i śpiewały wyuczone głosy. Razem z Marysięnką wchodziły do wody dwie dworki trzymając cały czas pod najjaśniejszym noskiem róże i flakoniki z esencją różaną raczej dla delikatności niż dla potrzeby, jako że do odoru wody można się było przyzwyczaić. Zużyty wodę wykorzystywano do leczenia...koni.

Jak się kąpano? O ile higiena nie była sprawą pierwszoplanową - o tyle moralność i zachowanie klasowego porządku dbano wybornie. Do kąpieli wkładano luźną, lnianą koszulę do pięt, przy czym

obowiązywał ścisły rozdział płci: w basenie "klasztornym" kąpały się niewiasty, w basenie drugim zwanym "hrabiowskim", bo należał do hrabiego Schaffgotscha - kąpali się mężczyźni. Poza tym porządek kąpiei był następujący: z samego rana, kiedy woda była stosunkowo najczystsza odbywało się picie wody, czerpanej wprost ze zbiornika kąpielowego. Potem zaczynały się kąpiele arystokracji (dawniej - panowie) potem szlachta (podobnie) wreszcie zwykłe mieszczaństwo. Tak do obiadu. Po krótkiej przerwie zabawa zaczynała się od nowa, wprowadzie w tej samej wodzie - ale znów zaczynając po "starszeństwie" od arystokracji. Wyobraźmy sobie jeszcze, że dostojne postacie siedząc po szyję w wodzie mają piękne lniane koszule, że śpiewają nabożne pieśni...

Ćwiczenie:

Narysuj, kogo leczono w bajorku nad Kamienną - pod nazwą "Koński Zdrój" (nadmiar wody ze Zdroju Hrabiowskiego odprowadzano do bajorka).

V. Muzeum Przyrodnicze

Muzeum Przyrodnicze mieści się w stylowym budynku norweskiego pawilonu w Parku Norweskim. Został wybudowany w 1909 roku. Fundatorem Parku i budynku był bogaty właściciel fabryki maszyn papierniczych Eugen Fullner.

Pawilon zbudowali cieplnicy cieśle na wzór norweskiej restauracji, która bardzo spodobała się E. Füllnerowi podczas podróży do Oslo stolicy Norwegii.

W 1967 r. przeniesiono z Długiego Domu zbiory przyrodnicze Schaffgotschów do tegoż pawilonu i nazwano go Muzeum Przyrodniczym. Zbiory liczą około 6.600 ptaków, jaj, motyli i muszli.

Ćwiczenie:

- Wykreśl z eliminatki nazwy 8 ptaków. Pozostałe litery utworzą rozwiązanie. Pokoloruj te litery. Kim był ten Pan? Gdzie mieszkał?

F B O C I A N
W ü R Ó B E L
S Z L P A K I
Ł A B L Ę D Ź
K O S G N I L
S O K Ó Ł E Y
S I K O R A R

VI. Cieplkie rzeki i tamy

Uzupełnij tekst: Przez Cieplice przepływają trzy rzeki:

Rzeka 1 P..... wypływa z Karkonoszy. Przepływa przez Przesiekę (tworzy tam piękny wodospad) i Podgórzyn. Przed wałami cieplickimi wpada do rzeki 2.

Rzeka 2 W..... wypływa z Kotła Jagniątkowskiego w Karkonoszach. Przepływa przez Jagniątków, Sobieszów, w Cieplicach przez Park Norweski i łączy się z Kamienną przy cmentarzu parafialnym.

Rzeka 3 K..... wypływa z Karkonoszy. Przepływa przez Szklarską Porębę, Piechowice, Cieplice (w okolicach Oś. Orle i targowiska) i Jelenią Górę. Tam wpada do Bobru.

Ponieważ jedną z klęsk, często trapiących Cieplice były powodzie (m.in. w 1702 r. woda zalała łazienki w sanatorium), które nasiliły się w XIX w. (1854, 1883, 1866, 1888, 1897), zbudowano w l. 1904-08 na K..... i na W..... powyżej uzdrowiska dwa suche zbiorniki przeciwpowodziowe z murowanymi tamami.

VII. VII Kościół Ewangelicki

Położony jest przy głównej spacerowej alei miasta– Placu Piastowskim. Wybudowany został w latach 1774 – 1779 przez jednego z jeleniogórskich architektów. Ma bardzo charakterystyczny kształt zbliżony do krzyża i owalu. Wystrój tego kościoła jest bardzo bogaty.

Możemy tu zaobserwować:

ołtarz złożony z krzyżem– krucyfiksem,
białe balkony zwane emporami,
złożona ambona z baldachimem,
chrzcielnica,
kryształowe lichtarze i żyrandole,
organy.

Przy kościele kiedyś znajdował się cmentarz. Przy kościele kiedyś znajdował się cmentarz. Szczątki dawnych ewangelickich mieszkańców Cieplic nadal są w ziemi. Zabytkowa Lampa Pamięci ma upamiętnić pochowanych w tym miejscu dawnych przedwojennych mieszkańców uzdrowiska. Lampa ma dwa źródła zasilania - elektryczne i gazowe. Światło płomienia gazowego jest włączane jedynie raz w roku - 31 października i świeci 1 listopada w Dniu Wszystkich Świętych.

Obecnie miejsce to nosi nazwę Placu Kombatantów.

VIII. IV Cieplkie parki

Park Zdrojowy,

Park Norweski,

Park Zdrojowy powstał w XVIII wieku z inicjatywy Schaffgotschów .Główna aleja została obsadzona topolami w 1796 roku. Dawniej był przypałacowym ogrodem w stylu francuskim, później przebudowano go na park w stylu angielskim.

W parku znajduje się:

Pałac Schaffgotschów,

Dom sanatoryjny „Lalka”

Muszla koncertowa,

Pawilon „Edward” z 1820 roku, obecnie stołówka dla kuracjuszy, kiedyś waflarnia i restauracja z salą taneczną,

Teatr Zdrojowy– zbudowany w 1836 roku,

Kawiarnia Zdrojowa z 1799 roku,

Pomnik Martyrologii i Chwały Oręża Polskiego, wykonany w 1967 roku „Dwa Miecze”,

Ćwiczenia

Nazwij obiekty w Parku Zdrojowym i zapisz je.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

Park Norweski — nazwa wywodzi się od pawilonu, który został przywieziony z Norwegii. Fundatorem budynku był Eugen Fuller.

Na terenie parku znajduje się:

Muzeum Przyrodnicze, głaz narzutowy z tablicą informacyjną, że w 1847r. spotkali się polscy poeci Wincenty Pol i Kornel Ujejski z czeskim przyrodnikiem Janem Purkyne, tama.